

EDUCACIÓ ESPECIAL

LA MASCOTA A L'AULA

√ **Núria Buira Clua, pedagoga**
Centre La Muntanyeta

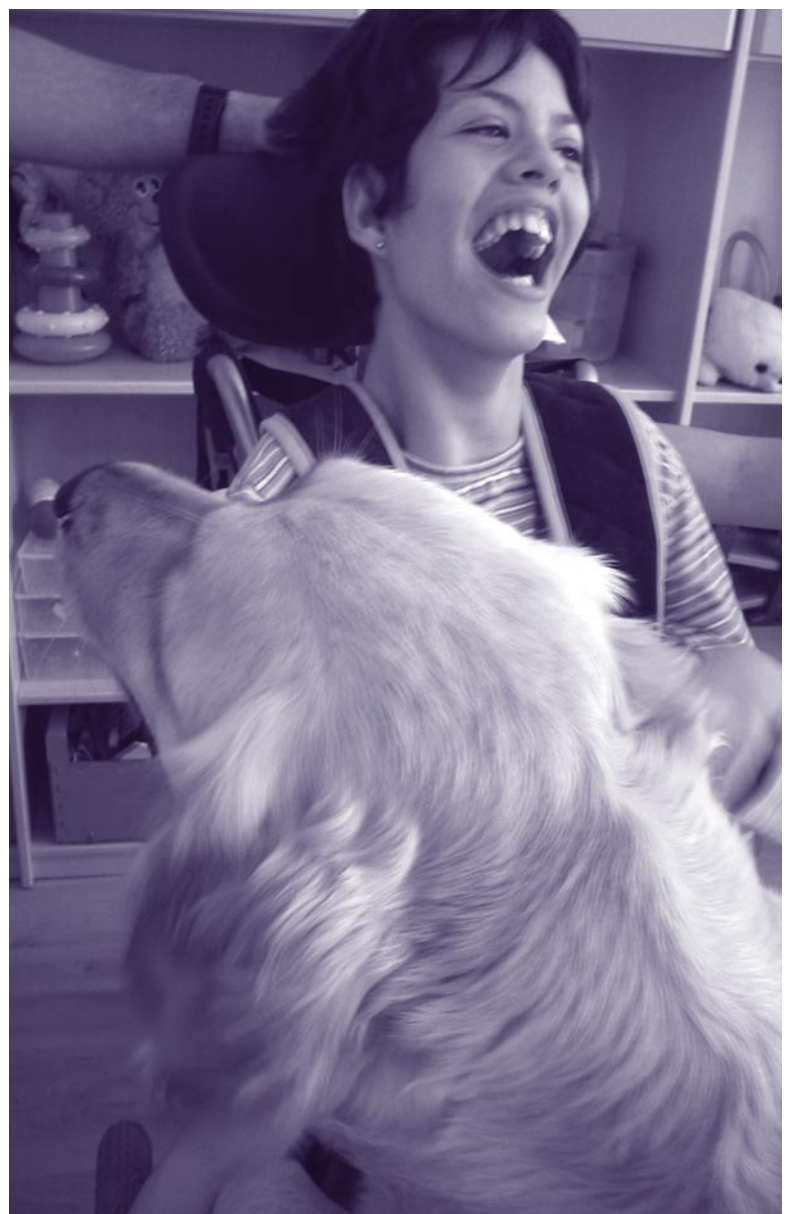
Des de gener del 2006, a l'escola La Muntanyeta es porta a terme el programa pilot Mascota Activa, una iniciativa de l'Associació Provincial de Paràlisi Cerebral de Tarragona i l'Associació Tercania, finançada pel Departament de Medi Ambient de l'Ajuntament de Tarragona i l'empresa Bayer.

Aquest projecte és una alternativa educativa i terapèutica de la qual gaudeixen un grup de nens de l'escola i que es basa en la interacció entre el nen afectat de paràlisi cerebral i gossos ensinistrats especialment per a aquesta finalitat.

Iniciar l'activitat va suposar un gran repte, ja que tot i que vam poder cercar informació d'experiències de teràpia assistida amb animals (TAA) en altres col·lectius (avis, malalts, persones amb trastorn mental, persones amb exclusió social...), no teníem cap referència de la intervenció d'aquestes teràpies amb nens i joves afectats de paràlisi cerebral.

No obstant les dificultats que se'ns presentaven, ens va semblar una proposta molt interessant, ja que el nostre centre té una gran trajectòria amb hipoteràpia (teràpia assistida amb cavalls) amb bons resultats i vam pensar que la TAA amb gossos també podia oferir beneficis als nostres alumnes.

L'activitat es va començar simultàniament als tres serveis de l'Associació Provincial de Paràlisi Cerebral de Tarragona: escola, taller i residència. En un començament es va

fer recerca d'informació i es va procedir al disseny del programa de l'activitat: selecció de participants, objectius, perfil de l'animal, durada de les sessions, avaluació,...

Després d'aquests gairebé dos anys d'experiència, valorem molt positivament aquesta iniciativa, ja que els gossos suposen una motivació important per als nostres alumnes, els ajuden a tenir il·lusió, els fan riure i sentir-se bé... Unes sensacions normals en la majoria de nens, però poc usuals en nens i nois afectats de paràlisi cerebral.

A QUI VA ADREÇADA LA TAA

Per tal de conèixer una mica quines són les dificultats que presenten els nostres alumnes, tot i que és difícil fer una classificació dels diferents trastorns o graus en què aquests apareixen i, sobretot, de la repercussió que suposa per cada persona, intentarem resumir que vol dir paràlisi cerebral infantil.

La paràlisi cerebral infantil es defineix com un trastorn del to muscular i del moviment provocat per una lesió cerebral produïda en moments pròxims al naixement, és a dir, en un cervell immadur. Aquesta lesió és permanent i no progressiva, fet que suposa que els acompanyarà tota la vida, però que no anirà en augment.

No es tracta, doncs, d'una única malaltia, sinó d'un grup de condicions que provoquen un mal funcionament de les vies motores en un cervell en desenvolupament. Aquesta lesió cerebral, a més d'alterar funcions motrius, altera altres funcions del sistema nerviós; per això, en moltes ocasions apareixen trastorns associats de tipus sensorial, perceptiu i psicològic i afectació d'aspectes vitals com l'alimentació, el son o la respiració.

Enumerar totes les dificultats i trastorns que presenten els nostres alumnes seria molt llarg i ho podem trobar en la bibliografia; a més, pensant en cadascun dels nostres nens i nenes, no ens agrada massa parlar d'aquests temes. Però, per tal d'entendre la importància que poden tenir aquests tipus de teràpies en els nostres alumnes, hem d'imaginar què suposa per a un nen no poder agafar una joguina amb les mans, o un llapis, ni tan sols un got d'aigua per beure... i, encara pitjor, no poder dir: "Tinc set, dóna'm aigua". Imaginant, podem pensar que potser, malgrat tot, els nens són feliços, ells no han fet mai certes coses, per ells no existeix una pèrdua, sempre ha estat igual; a més, tothom els estima, a l'escola l'ambient és molt agradable, aprenen moltes coses, fem moltes activitats divertides... I aleshores, per què a alguns nens els costa tant somriure?, per què no tenen ganes de participar?, per què de vegades no ens volen ni mirar?... I és precisament en aquests nens els que la TAA, pot resultar molt beneficiosa.

Els criteris que utilitzem per a la selecció de nens participants en la TAA són diversos i varien segons l'edat. D'una part, tenint en compte el que hem comentat anteriorment, donem prioritat als nens que presenten: poca motivació per realitzar activitats que es proposen i que poden realitzar; estats d'ànim depressius per les seves circumstàncies personals o per problemes de l'entorn familiar; baixa autoestima; gran irritabilitat causada pel seu malestar físic; estereotípies i conductes autoestimulatives; estats d'ansietat; dificultats per expressar sentiments...

La TAA resulta, per a d'altres nens, útil en la consecució d'objectius d'ensenyança-aprenentatge, per la qual cosa també s'ha establert prioritat en nens en els qual el gos pugui afavorir: l'atenció i motivació necessària per realitzar nous aprenentatges; la intenció comunicativa i el llenguatge receptiu i expressiu; la motivació per aproximar-se, agafar-lo, abraçar-lo i expressar-se mitjançant el moviment...

El darrer criteri important a l'hora de seleccionar els candidats a l'activitat ha estat des del vessant de la teràpia basal per a nens amb greus problemes sensorio perceptius, amb poca comunicació amb l'exterior i amb menys oportunitats de participar en d'altres activitats per les seves condicions físiques i/o de salut.

PROGRAMA D'INTERVENCIÓ I OBJECTIUS

Per realitzar l'activitat de TAA es realitzen agrupament de cinc o sis nens, tenint en compte l'edat, capacitats cognitives, capacitats comunicatives, capacitats motrius i afinitats entre ells. No es tracta tant que el grup sigui el més homogeni possible, sinó que resulti enriquidor per si mateix, que uns motivin als altres.

Els objectius s'estableixen en funció de les necessitats de cada nen i de les capacitats que es volen potenciar en cadascun d'ells. A nivell general, es poden resumir en:

- Afavorir el desenvolupament afectiu (assertivitat, reaccions emocionals, compartir sentiments...).
- Millorar l'autoestima i l'estat d'ànim.
- Estimular per realitzar activitats motrius concretes (acaronar el gos, raspallar-lo, tirar-li la pilota...).
- Estimular els desplaçaments voltejant, reptant, grapejant, caminant...
- Millorar el control de la cadira de rodes.
- Potenciar i aprendre normes de joc (torns, temps d'espera...).
- Desenvolupar habilitats socials (les salutacions, l'interès pels altres, la responsabilitat...).
- Afavorir l'utilització de sistemes alternatius i/o augmentatius de comunicació (gestual, sistemes pictogràfics de comunicació).

Les sessions de TAA duren uns trenta minuts i s'organitzen en tres parts: acollida, treball individual i comiat.

El moment de l'acollida es realitza amb tot el grup, és un moment que serveix perquè els nens s'adonin que comença l'activitat, es converteix en un ritual per presentar i donar la benvinguda al gos i a tots els nens del grup. S'hi dediquen uns cinc minuts i es treballen habilitats socials. El gos, en aquest moment, també se situa i es prepara per treballar.

Després de l'acollida inicial, es treballa individualment amb cada nen tenint en compte els objectius proposats per

a ell en particular i buscant la complicitat dels altres nens. L'ordre dels participants pot variar segons les demandes dels nens i els pactes que s'estableixin; si algun nen es mostra insegur, un adult es quedarà amb ell mentre observen plegats la intervenció del gos amb els seus companys.

La postura de cada nen depèn de les seves condicions físiques i de benestar, així com de facilitar la interacció amb el gos i amb la resta de participants. També hem de tenir en compte els objectius proposats; per exemple, si volem potenciar que el nen grapegi, el posarem a terra de quatre grapes.

En aquest espai poden: jeure damunt del gos: notar la seva escalfor, la seva respiració, experimentar la sensació de tocar el pèl del animal; raspallar al gos, acaronar-lo; donar ordres de saludar, seure, bordar...; activitats per reforçar la memòria: recordar el nom del gos, cridar-lo, recordar que va fer el gos el dia anterior...

Tot i treballar els objectius individuals de cada nen, es busquen espais que permetin la interacció entre els participants; en alguns grups podem proposar activitats que impliquin la participació de tots.

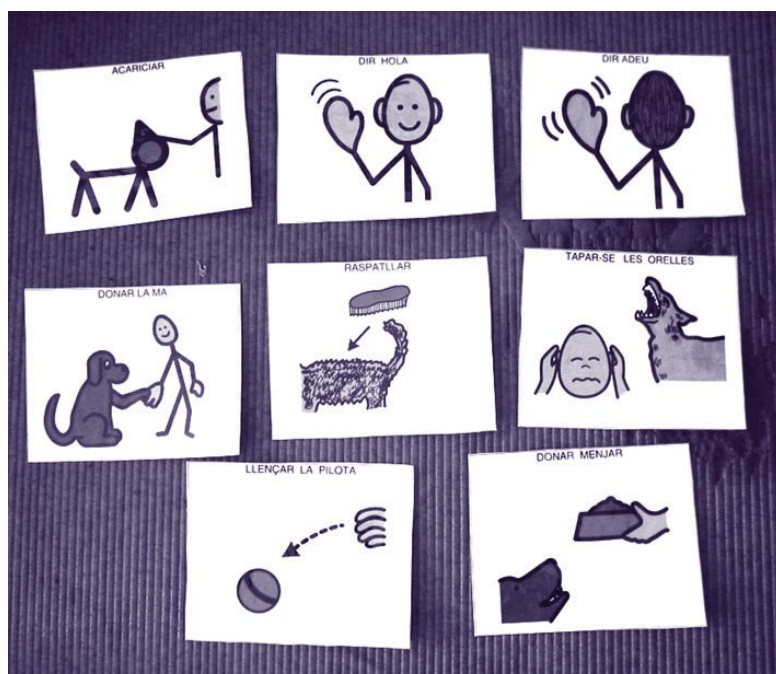
L'acomiadament es realitza en els últims cinc minuts. En aquesta estona podem comentar algun fet rellevant de la sessió i ens acomiadem del gos; en funció del grup, s'estableix un ritual o un altre d'acomiadament, en alguns es dona aigua al gos, i d'aquesta manera tant els nens com el gos saben que ha finalitzat l'activitat.

Al finalitzar la sessió, els professionals que hi han intervingut en la sessió comenten una mica com ha anat tot, la participació dels nens, objectius, predisposició del gos... i s'omplen uns registres individuals i del grup per tal de recollir les dades necessàries per a l'avaluació. També es poden fer suggeriments de cara a properes sessions. Periòdicament també es fan enregistraments de vídeo per complementar l'avaluació del procés i de la consecució d'objectius.

PROFESSIONALS QUE HI INTERVENEN

Per realitzar la TAA és imprescindible comptar amb un equip interdisciplinari format per especialistes que intervenen de forma directa o indirecta en les sessions.

De forma directa intervenen: l'ensinistrador de gossos, una mestra d'educació especial i una pedagoga. Les funcions de l'ensinistrador són, entre d'altres, planificar, dissenyar i realitzar l'avaluació de l'activitat, conjuntament amb l'equip

docent; així com el que fa referència al gos: ensinistrar, dirigir l'acció del gos, controlar que els moviments del gos no suposin cap perill per als participants, reforçar positivament l'obediència del gos i estar atent a les demandes i reaccions del nen. El mestre i pedagog tenen un paper fonamental en la selecció de nens i l'agrupament, en el disseny i planificació de l'activitat, en la programació i determinació d'objectius individuals i del grup, en l'orientació de l'ensinistrador, en l'avaluació i en la coordinació de l'equip interdisciplinar.

De forma indirecta intervenen en la TAA els tutors, fisioterapeutes i logopedes dels alumnes participants. Les funcions d'aquests professionals són les de donar informació i orientacions, participar en la determinació d'objectius i facilitar el material necessari des de la seva àrea d'intervenció, així com la de participar puntualment en alguna sessió per tal de realitzar el seguiment dels seus alumnes.

Indirectament, en la TAA també intervé la veterinària. Entre les seves tasques hi ha la selecció dels gossos adequats, la realització dels controls i dels seguiments veterinaris dels animals i el subministrament del material que necessitin, la col·laboració amb l'ensinistrament dels gossos, la coordinació dels seus acolliments en cases particulars i la gossera i la participació en la programació de l'activitat.

CONCLUSIONS I PROPOSTES DE FUTUR

Passats aquests gairebé dos anys que a l'escola La Muntanyeta es realitza la TAA amb gossos, valorem molt positivament l'experiència. En molts nens la teràpia motiva i afavoreix nous aprenentatges, reforça el treball que docents i especialistes realitzen amb els nens. Però això no suposa res fora de l'habitual, ja que disposem de materials i recursos que fan aquesta funció; el que realment fa diferent aquesta teràpia d'altres activitats educatives és que observem millores en el estat anímic dels nens participants, i això suposa repercussions directes sobre el seu benestar i salut; podem sentir com riuen durant una llarga estona alguns nens que només havien escoltat el seu riure en ocasions excepcionals; alguns nens sotmesos al malestar continuat que suposen les contraccions involuntàries dels seus músculs aconseguen relaxar el seu cos i gaudir d'un estat de benestar; els gossos proporcionen als nostres alumnes il·lusió i ànims per superar les dificultats...

Podria relacionar molts dels beneficis que han proporcionat els animals tant als nens de l'escola com als nois del taller i de la residència. D'aquesta manera, la Dana i la Bugui, que són les gosses que més ens visiten, formen part de la vida de tota la comunitat de l'APPC. Tots els nens i professors, encara que no formen part del grup de teràpia, saluden les gosses en el seu recorregut per l'escola. Els pares són coneixedors de la tasca d'aquests animals al centre, en parlen als seus fills i sovint s'hi interessen.

En el futur esperem poder continuar amb l'ajuda del finançament d'aquesta activitat per part de l'Ajuntament de Tarragona i seguir oferint aquestes teràpies als nostres alumnes.

També en aquesta línia de treball tenim en projecte la construcció d'un aviari amb accés per als nens i nois dels centres de l'APPC i que disposarà d'alguns ocells ensinistrats que accepten el contacte humà.

Alguns centres de Catalunya i de fora s'han interessat per la TAA que realitzem al centre i ens han demanat informació i col·laboració. La ideologia de l'APPC i dels professionals que hi treballem ens porta a compartir experiències i informació amb d'altres col·lectius similars al nostre que se'n puguin beneficiar. En aquest sentit, pensem continuar la nostra formació investigant, estudiant i analitzant resultats de l'experiència en TAA i compartir-la amb d'altres centres i professionals.